

INFLYATSIYANING MAMLAKATLAR IQTISODIYOTIGA TA'SIRI: GLOBAL INFLATSIYA VA UNI BARTARAF ETISH YO'LLARI

Farg'ona Politexnika instituti talabasi

Tohirov Javohir

e-mail: javohir.tohirov1@icloud.com

+998999942524

Annotatsiya: Ushbu maqolada inflyatsiya darajasi va uning iqtisodiyotga ta'siri o'rganildi. Bundan tashqari inflatsiyani kamaytirish bo'yicha strategiyalar tahlil qilindi. Inflyatsiya barcha mamlakatlarda daraja jihatdan har xil va o'zgaruvchan bo'ladi. Maqolada global inflyatsiya tushunchasi ham yoritib berilgan. Shuningdek global inflyatsiya darajasi va prognozlar tahlil qilindi.

Kalit so'zlar: Inflyatsiya, prognoz, rejalashtirish, global, iqtisod, strategiya, korxonalar, moliya, narx.

ВЛИЯНИЕ ИНФЛЯЦИИ НА ЭКОНОМИКУ СТРАН: ГЛОБАЛЬНАЯ ИНФЛЯЦИЯ И ПУТИ ЕЕ ЛИКВИДАЦИИ

Аннотация: В данной статье исследован уровень инфляции и ее влияние на экономику. Кроме того, были проанализированы стратегии по снижению инфляции. Инфляция разная и непостоянная во всех странах. В статье также объясняется понятие глобальной инфляции. Также были проанализированы мировой уровень инфляции и прогнозы.

Ключевые слова: Инфляция, прогноз, планирование, глобальная, экономика, стратегия, предприятие, финансы, цена.

IMPACT OF INFLATION ON THE ECONOMY OF COUNTRIES: GLOBAL INFLATION AND WAYS TO ELIMINATE IT

Abstract: In this article, the rate of inflation and its impact on the economy were studied. In addition, strategies to reduce inflation were analyzed. Inflation is different and variable in all countries. The article also explains the concept of global inflation. Global inflation rate and forecasts were also analyzed.

Key words: Inflation, forecast, planning, global, economy, strategy, enterprise, finance, price.

Kirish

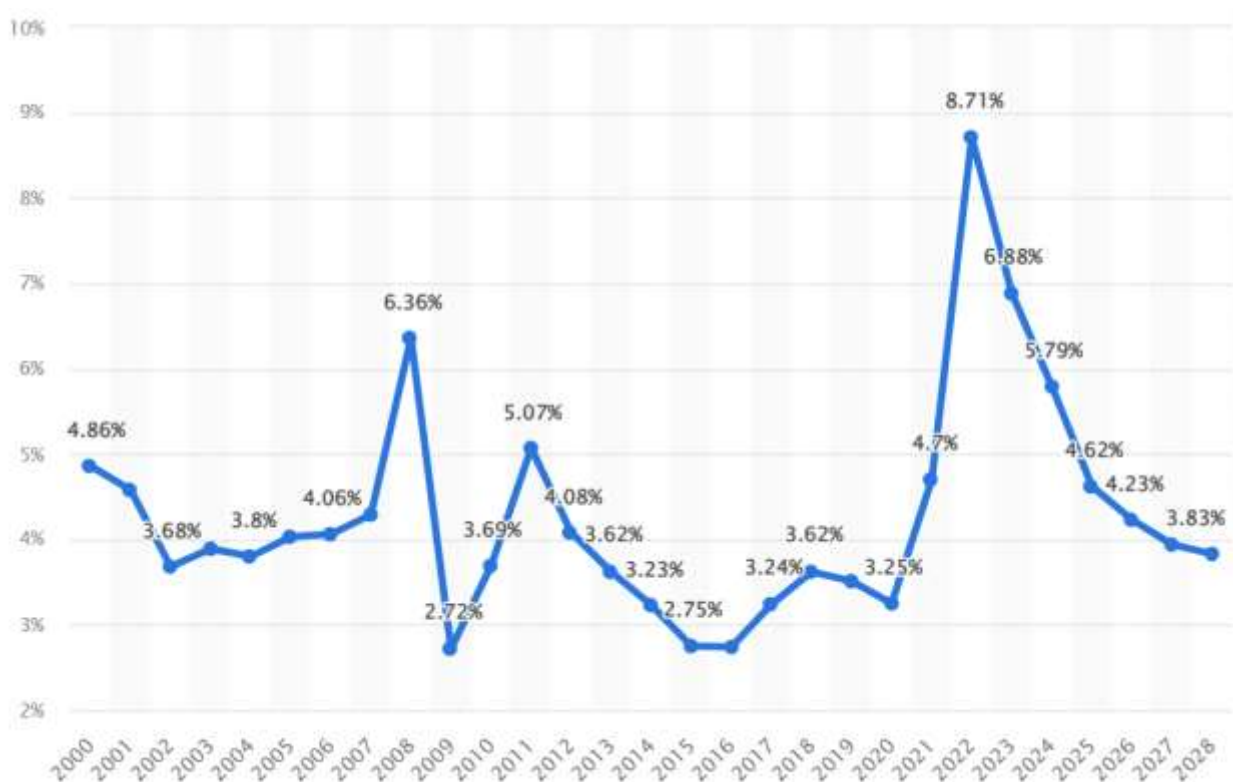
Inflyatsiya tushunchasi aslida ma'lum vaqt oralig'ida iqtisodiyotda tovar va xizmatlar umumiy bahosi darajasining barqaror o'sishini bildiradi. O'sib borayotgan iqtisodiyotda mo'tadil inflyatsiya normal deb hisoblansa-da, yuqori yoki giperinflyatsiya iste'molchilarga, korxonalariga va mamlakatning umumiy iqtisodiy barqarorligiga sezilarli salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Inflyatsiyaning iqtisodiyotga ta'sirini tushunish siyosatchilar, biznes va jismoniy shaxslar uchun asosli qarorlar qabul qilish uchun samarali strategiyalarni ishlab chiqishda juda muhimdir.

Inflyatsiya odatda ma'lum bir mintaqada tovarlar va xizmatlarning o'rtacha narxlarining doimiy o'sishi sifatida aniqlanadi. 1980 va 1990-yillarda yuz bergan o'ta yuqori global inflyatsiyadan so'ng, global inflyatsiya ming yillik boshidan buyon nisbatan barqaror bo'lib, odatda yiliga 3 foizdan besh foizgacha o'zgarib turdi.

Asosiy qism

So'nggi paytlarda global inflyatsiya jiddiy tashvish mavzusi bo'lib, turli mamlakatlar o'z iqtisodiyotlarining turli tarmoqlarida narxlarning o'sishini boshdan kechirmoqda. Inflyatsiya, vaqt o'tishi bilan tovarlar va xizmatlar narxlarining umumiy o'sishi milliy va xalqaro miqyosdagi iqtisodiyotga ta'sir qilishi mumkin. Global inflyatsiyaning omillari va oqibatlarini tushunish siyosatchilar, biznes va jismoniy shaxslar uchun narxlarning ko'tarilishi bilan bog'liq muammolarni hal qilish va iqtisodiy barqarorlikni saqlash uchun juda muhimdir.

Venesuela dunyodagi eng yuqori individual inflyatsiya darajasiga ega bo'lgan mamlakat bo'lib, 2022 yilda taxminan 200 foizni tashkil etadi. Bu ko'rsatkich ko'p yillardagi global o'rtacha ko'rsatkichdan 100 baravar ko'p bo'lsa-da, aslida Venesuelada inflyatsiya darajasi pasayganini ko'rsatadi. 2018 yilda 65 000 foizdan yuqori cho'qqiga chiqqan edi. 2016 va 2021 yillar oralig'ida Venesuela hukumatning o'zining yuqori bo'lgan inflyatsiya darajasini egri chizig'iga o'tkazish uchun pulni haddan tashqari ko'p sarflash va bosib chiqarish tufayli giperinflyatsiyani boshdan kechirdi va mamlakatni tark etgan muhojirlar to'loqini so'nggi yillardagi eng yirik qochqin inqirozlaridan biriga olib keldi.[1]

1-diagramma¹

Global inflyatsiya darajasi va prognozlar

Ushbu diagrammada ko‘rinib turibdi 2000-yildan 2007-yilga qadar global inflatsiya deyarli o‘zgarmagan. 2023-yilga kelib global inflatsiya 8 % foizdan oshib ketgan. Bunga sabab mintaqalardagi keskinlikni misol qilishimiz mumkin. So‘nggi hisobotlar global inflyatsiyaning eng yuqori cho‘qqisiga chiqqanini ko‘rsatmoqda, bu esa narxlarning o‘shish sur‘ati kelgusi oylarda mo‘tadil bo‘la boshlashi mumkinligini ko‘rsatmoqda. Global inflyatsiyaning bu cho‘qqisi ta‘minot zanjiri uzilishlari, yuqori energiya xarajatlari va pandemiyadan keyingi tiklanish harakatlari kabi turli omillar ta‘sirida narxlarning barqaror o‘shishi davridan keyin sodir bo‘ladi.

Global inflyatsiyani hal qilishda siyosatchilar chegaralar bo‘ylab narxlar dinamikasiga yordam beradigan bir qator omillarni hisobga olishlari kerak. Valyuta kursining o‘zgarishi, tovarlar bahosi, savdodagi o‘zgarishlar va yirik iqtisodiyotlarning pul-kredit siyosati global inflyatsiya tendentsiyalarini shakllantirishda muhim rol o‘ynaydi.

Inflatsiyaning mamlakat iqtisodiyotiga ta‘siri quyidagicha bo‘lishi mumkin:

- Inflyatsiyaning eng bevosita ta‘siridan biri bu xarid qobiliyatining pasayishi. Narxlar oshishi bilan pulning qiymati pasayib, bir xil miqdordagi valyutaga sotib olinadigan tovar va xizmatlar miqdori kamayadi. Xarid qilish qobiliyatining bunday eroziyasi, ayniqsa, pensionerlar va kam maosh oluvchilar kabi qat‘iy daromadli guruhlar uchun turmush darajasining pasayishiga olib kelishi mumkin.

¹ <https://www.statista.com/statistics/256598/global-inflation-rate-compared-to-previous-year/>

▪ Yuqori inflyatsiya stavkalari iqtisodiyotda noaniqlikni keltirib chiqaradi, bu esa korxonalar uchun kelajakni rejalashtirishni qiyinlashtiradi. Narxlarning o'zgaruvchanligi ishlab chiqarish va investitsiya qarorlarini buzishi mumkin, chunki firmalar xarajatlar va daromadlarni aniq bashorat qilishga qiynaladi. Ushbu noaniqlik uzoq muddatli iqtisodiy o'sishga to'sqinlik qilishi va xorijiy investitsiyalarni to'xtatishi mumkin.

▪ Inflyatsiya jamiyatda boylikning qayta taqsimlanishiga ham olib kelishi mumkin. Qarzdorlar inflyatsiyadan foyda ko'radilar, chunki qarzlarning qiymati vaqt o'tishi bilan real ko'rinishda pasayadi. Aksincha, omonatchilar va kreditorlar o'z jamg'armalari yoki investitsiyalarining sotib olish qobiliyatining pasayishi natijasida zarar ko'rishlari mumkin. Boylikning bunday qayta taqsimlanishi daromadlar tengsizligi va ijtimoiy keskinlikni kuchaytirishi mumkin.

▪ Markaziy banklar ko'pincha xarajatlarni cheklash va inflyatsiya bosimini kamaytirish uchun foiz stavkalarini oshirish orqali inflyatsiyaga javob beradilar. Yuqori foiz stavkalari korxonalar va iste'molchilar uchun qarz olish xarajatlarini oshirishi mumkin, bu esa investitsiyalar va ixtiyoriy xarajatlarni kamaytirishga olib keladi. Investitsiyalar sekinlashishi iqtisodiy o'sish va ish o'rinlari yaratilishiga to'sqinlik qilishi mumkin.

▪ Inflyatsiya valyuta kurslariga ta'sir qilish orqali mamlakatning xalqaro raqobatbardoshligiga ta'sir qilishi mumkin. Savdo sheriklariga nisbatan yuqori inflyatsiya darajasi valyutaning qadrsizlanishiga olib kelishi mumkin, bu esa eksportni raqobatbardosh, ammo importni qimmatroq qiladi. Bu savdo balanslarini buzishi va mamlakatning umumiy iqtisodiy salohiyatiga ta'sir qilishi mumkin.

▪ Inflyatsiya energiya narxlarining ko'tarilishi yoki ish haqining oshishi kabi xarajat omillari bilan bog'liq bo'lsa, korxonalar rentabellikni saqlab qolish uchun kurash olib borishi mumkin. Yuqori ishlab chiqarish xarajatlari firmalarni narxlarni ko'tarishga majbur qilishi mumkin, bu esa inflyatsiya bosimini yanada kuchaytiradi.

Inflyatsiya nazoratsiz qolsa, fuqarolarning xarid qobiliyatini pasaytirish, biznes muhitida noaniqlikni keltirib chiqarish va umumiy raqobatbardoshlikni pasaytirish orqali mamlakatning iqtisodiy barqarorligini buzishi mumkin. Inflyatsiya o'sib borayotgan iqtisodiyotning muqarrar qismi bo'lishi mumkin bo'lsa-da, siyosatchilar uning salbiy ta'sirini yumshatish va narxlar barqarorligini saqlash strategiyalar mavjud. Samarali siyosatni amalga oshirish va qulay iqtisodiy muhitni qo'llab-quvvatlash orqali inflyatsiyaning salbiy oqibatlarini minimallashtirish, barqaror iqtisodiy o'sish va barcha uchun farovonlikni oshirish mumkin.[2]

Inflatsiyaning iqtisodiyotga ta'sirini kamaytirishda quyidagi strategiyalar ko'rib chiqamiz:

✓ Markaziy banklar pul-kredit siyosatini amalga oshirish orqali inflyatsiyani boshqarishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Foiz stavkalarini belgilash, pul massasini

moslashtirish va iqtisodiy ko'rsatkichlarni kuzatish orqali markaziy banklar inflyatsiya bosimini nazorat qila oladi. Narxlar barqarorligiga erishishga qaratilgan oqilona pul-kredit siyosati inflyatsiyaning iqtisodiyotga ta'sirini kamaytirishga yordam beradi.

✓ Byudjet taqchilligini nazorat qilish, oqilona xarajatlar va soliqlarni samarali yig'ish kabi soliq siyosati pul massasining haddan tashqari o'sishining oldini olishga yordam beradi. Fiskal barqarorlikni ta'minlash orqali hukumatlar o'sish uchun qulay barqaror iqtisodiy muhitni yaratishi mumkin.

✓ Inflyatsiyaning o'ta og'ir holatlarida narxlarni barqarorlashtirish va iqtisodiyotga ishonchni tiklash uchun ish haqi va narxlarni nazorat qilish kabi vaqtinchalik choralar ko'rilishi mumkin. Biroq, bunday choralardan ehtiyotkorlik bilan va oxirgi chora sifatida foydalanish kerak, chunki ular bozor signallarini buzishi, ta'minot yetishmovchiligiga olib kelishi mumkin.[3]

Xulosa

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, mo'tadil inflyatsiya iqtisodiy o'sishning tabiiy qo'shimcha mahsuloti bo'lsa-da, yuqori yoki nazorat qilib bo'lmaydigan inflyatsiya iqtisodiyotga keng qamrovli oqibatlariga olib kelishi mumkin. Narxlar barqarorligini ta'minlash, barqaror o'sish sur'atlarini rag'batlantirish va fuqarolar farovonligini ta'minlash uchun oqilona pul-kredit siyosati, fiskal chora-tadbirlar va tarkibiy islohotlarni amalga oshirish siyosatchilar uchun muhim ahamiyatga ega.

Global inflyatsiya murakkab va ko'p qirrali hodisa bo'lib qolmoqda, uni samarali hal etish uchun muvofiqlashtirilgan sa'y-harakatlar va moslashuvchan strategiyalarni talab qiladi. Inflyatsiya tendentsiyalarini kuzatish, asosiy omillarni tushunish va tegishli siyosat choralarni qo'llash orqali mamlakatlar narxlar o'sishining o'z iqtisodiyotlariga ta'sirini yumshata oladi va barqaror o'sishga yordam beradi.

Inflyatsiyaning iqtisodiyotga ta'sirini kamaytirish ham makroiqtisodiy omillar, ham tarkibiy muammolarni hal qiluvchi kompleks va muvozanatli yondashuvni talab qiladi. To'g'ri pul-kredit va soliq-byudjet siyosatiga rioya qilish, takliflar bo'yicha islohotlarni amalga oshirish, narxlar barqarorligi maqsadlarini belgilash va samaradorlikni oshirishga sarmoya kiritish orqali mamlakatlar inflyatsiyaning salbiy oqibatlarini yumshata oladi. Inflyatsiyaning iqtisodiyotga ta'sirini tushunish orqali manfaatdor tomonlar barcha uchun barqaror va farovon iqtisodiy muhitni yaratishga harakat qilishlari mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Sharobiddinov, A. (2022). INFLYATSIYA TUSHUNCHASI VA INFLYATSIYAGA QARSHI SIYOSAT. Science and innovation in the education system, 1(4), 121-125.
2. Abduqodirovna, B. M. (2023). INFLYATSIYA VA UNGA QARSHI KURASHISH. TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI, 3(6), 1-5.

3. Axrorjon o'g'li, I. A. (2024). XXI ASR BOSHLARIGA KELIB XALQARO MEHNAT BOZORI EVOLUTSIYASI VA UNI TARTIBGA SOLISH MEXANIZMLARI. *Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi*, 13(2), 105-114.
4. Axrorjon o'g'li, I. A., & Nurali o'g'li, A. J. (2024). DAVLAT BYUDJETINING ILMIIY TADQIQOTLARGA AJRATAYOTGAN MABLAG 'LARI TAHLILI: XORIJ VA MILLIY TAJRIBA. *TADQIQOTLAR. UZ*, 33(1), 186-193.
5. Ilyosov, A. A. U. (2023). Sanoat mahsulotlari eksportining tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlari: xorij tajribasi va amaliyoti. *Nazariy va amaliy tadqiqotlar xalqaro jurnali*, 3(4), 84-90.
6. Ilyosov, A. A. U. (2022). SANOAT EKSPORTI KLASTERLARINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI. *Nazariy va amaliy tadqiqotlar xalqaro jurnali*, 2(2), 23-30.
7. Ilyosov, A. (2023). ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC MECHANISMS TO SUPPORT THE EXPORT OF INDUSTRIAL PRODUCTS: A COMPARATIVE ANALYSIS OF FOREIGN EXPERIENCE AND PROPOSALS: UDC 339.564: 338.45. 025 (575.121). *Scientific and Technical Journal of Namangan Institute of Engineering and Technology*, 8(1).